

Особливості розвитку страхування ризиків фінансового лізингу в сільському господарстві

Гаврилюк В.М.

кандидат економічних наук,
Подільський державний аграрно-технічний університет

У статті проаналізовано ризики, що мають вплив на реалізацію операцій фінансового лізингу. Обґрунтовано необхідність страхування цих ризиків. Означено особливості здійснення страхування, враховуючи інтереси лізингодавця і лізингоодержувача. Визначено основні варіанти посилення ролі страхування в сільському господарстві, причини гальмування його розвитку. Також запропоновано комплексні заходи на рівні сільсько-господарських підприємств, страхових компаній і держави.

Ключові слова: лізинг, фінансовий лізинг, лізингодавець, лізингоодержувач, страховик, страхувальник.

Гаврилюк В.Н. ОСОБЕННОСТИ РАЗВИТИЯ СТРАХОВАНИЯ РИСКОВ ФИНАНСОВОГО ЛИЗИНГА В СЕЛЬСКОМ ХОЗЯЙСТВЕ

В статье проанализированы риски, влияющие на реализацию операций финансового лизинга. Обоснована необходимость осуществления страхования данных рисков. Отмечено особенности осуществления страхования, учитывая интересы лизингодателя и лизингополучателя. Определены основные варианты усиления роли страхования в сельском хозяйстве, причины торможения его развития, а также предложено комплексные меры на уровне сельскохозяйственных предприятий, страховых компаний и государства.

Ключевые слова: лизинг, финансовый лизинг, лизингодатель, лизингополучатель, страховщик, страхователь.

Havryliuk V.N. FEATURES OF INSURANCE RISKS OF FINANCIAL LEASING IN AGRICULTURE

The article analyzes the risks that have an impact on the implementation of financial leasing transactions and the necessity of insurance risks. Author determined the features of insurance, including lessor and lessee interests, the basic options for strengthening the role of insurance agriculture and causes that inhibition of its development. Also it was proposed comprehensive measures for agricultural enterprises, insurance companies and state.

Keywords: leasing, financial leasing, lessor, lessee, insurer, assurer.

Постановка проблеми. При виконанні операцій фінансового лізингу особливого значення набуває здатність суб'єктів, що приймають участь у лізингу виявляти та мінімізувати ризики, що можуть вплинути на успішність реалізації даної операції. Одним з найбільш ефективних методів впливу на ризики є страхування. Так, трансферт ризику страховій компанії дозволяє суб'єкту, на рівні якого може виникнути небезпека, уникнути негативних наслідків реалізації ризику за певну плату. А з огляду на актуальність лізингу в сільському господарстві варто детально переглянути особливості його страхування.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання страхування лізингових операцій знайшли своє відображення у працях таких вчених економістів: Я.П. Шумелди, І.В. Білика, М.М. Федірко [1], Т.І. Галецької [2], Ю. Шевчука [3], А.А. Циганова [4], В. Бубнова [5], С.В. Волосовича [6] та інших. Зокрема, ними було запропоновано науково-практичні підходи щодо забезпечення перспективного розвитку страхування лізингових ризиків.

Разом з тим, питання страхування лізингу в сільському господарстві недостатньо досліджене і потребує подальшого опрацювання.

Формулювання цілей статті. Розглянути існуючі ризики фінансового лізингу, дослідити особливості їх страхування в сільському господарстві.

Виклад основного матеріалу. З метою з'ясування особливостей розвитку страхування при здійсненні операцій фінансового лізингу, доцільно означити ризики, що мають вплив на фінансовий лізинг.

Окремим аспектам ризику лізингової діяльності приділяли увагу ряд науковців. Так, зокрема Другова В.Т. [7], В.М. Хобта, О.В. Бондарева [8], Вітт [9] вважають найбільш характерними наступні групи ризиків: майнові ризики; фінансові ризики; політичні або законодавчі ризики [9].

Крім того, для сільськогосподарських товаровиробників характерними є природно-кліматичні та екологічні ризики [8]. Законодавством України не передбачено обов'язкового страхування предмету лізингу, хоча на практиці

страхування предмету лізингу є обов'язковою умовою укладання договору лізингу. Тут страховики працюють з двома групами ризиків: майновими і фінансовими.

При цьому майнові ризики пов'язані із втратою, загибеллю, нестачею або пошкодження майна, а фінансові – це ризики пов'язані з фінансовою стороною відносин між основними суб'єктами, тобто здійснюється захист лізингоодержувача від ризику його неплатоспроможності.

А тому, при проведенні оцінки платоспроможності лізингоодержувача важливо чітко розуміння того, що страхування лізингових ризиків є гарантією виконання сторонами своїх зобов'язань.

Необхідність страхування сільськогосподарськими підприємствами ризиків фінансового лізингу викликана рядом причин, а саме: страхування захищає учасників лізингових операцій від збитків на всіх етапах їх здійснення; виробничий процес в аграрній галузі залежить від природно-кліматичних умов, що посилює ризикованість діяльності; складність і полісуб'єктність лізингових відносин; позитивний світовий досвід страхування лізингових операцій.

Таким чином, при укладанні лізингових угод використовуються договори страхування, які являються для лізингодавача і для лізингоодержувача інструментом захисту від ризиків.

При дослідженні страхування ризиків фінансового лізингу на рівні лізингоодержувача,

як свідчить практика здійснення даного виду страхування, сільськогосподарські підприємства звертаються до послуг страховиків згідно з умовами договору фінансового лізингу.

З метою дослідження особливостей розвитку страхування як інструменту мінімізації ризиків, а також зростання ефективності його дії, слід виважено формувати набір страхових продуктів, які б враховували як інтереси лізингодавача так і інтереси лізингоодержувача (рис. 1).

Як видно з рисунку 1, для лізингодавача привабливими є страхові продукти щодо захисту предмету лізингу та покриття фінансового ризику. Через те, що лізингове майно в період дії договору страхування об'єкту фінансового лізингу, знаходиться у власності лізингодавача, всі преференції страхового захисту надаються лізингодавачу, тобто він являється вигодонабувачем.

Тому, лізингоодержувач забезпечуючи себе від ризиків, які виникають безпосередньо при здійсненні операцій фінансового лізингу зацікавлений у захисті власної виробничої діяльності. Причиною того є ряд ризиків реалізація яких може призвести до зниження рівня доходу, а відтак позначиться на платоспроможності лізингоодержувача.

Виходячи із сутності фінансового лізингу, її основної мети та особливостей здійснення, слід відмітити, що страхування самої операції належить до компетенції лізингової компанії.

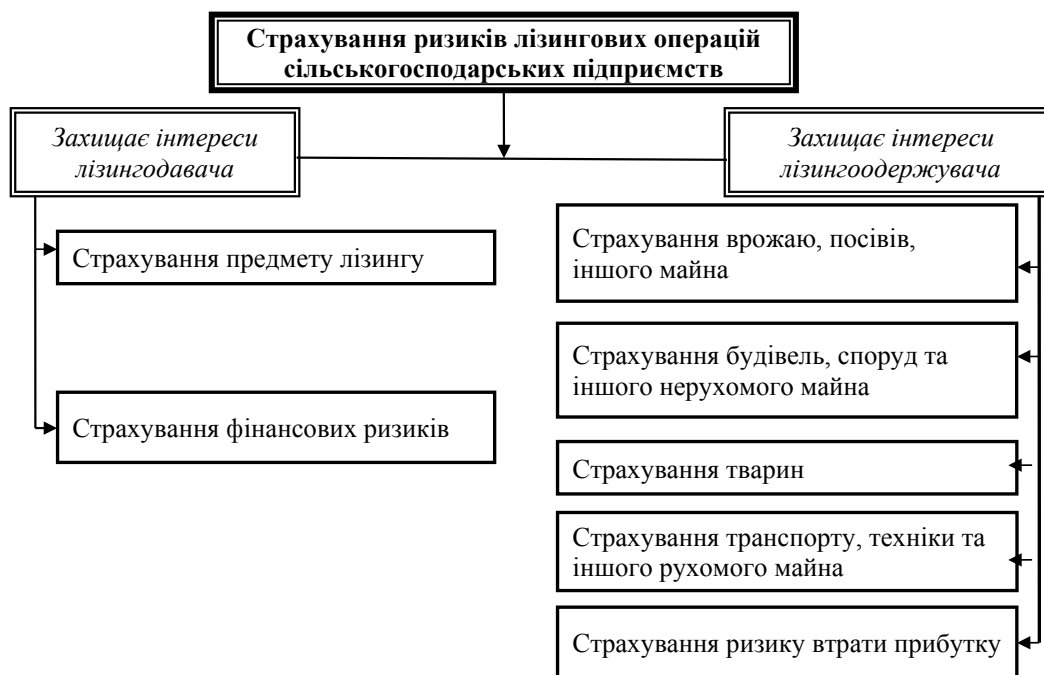

Рис. 1. Види страхових продуктів при страхуванні ризиків фінансового лізингу сільськогосподарських підприємств

У той же час, лізингодержувач звертається до страхової компанії на вимогу лізингодавача задля страхування лізингового майна. По суті, таке страхування є примусовим, а тому лізингодержувачі намагаються здешевити його вартість, обираючи для покриття незначну кількість ризиків.

Вважаємо, що для підвищення ефективності страхування, слід в першу чергу звернути увагу на основну його мету – зниження рівня ризику. Так, ризиком для лізингодержувача може стати його неспроможність вчасно і в повному обсязі виконати свої умови по договору фінансового лізингу. Основною причиною тому може стати нездатність сформувати необхідну кількість фінансових ресурсів для виконання своїх зобов'язань перед лізингодавачем. Отже, доцільно розглянути перспективу використання страхування для забезпечення від тих ризиків, які можуть впливати на можливість лізингодержувача формувати дохід.

На рівні сільськогосподарських підприємств основними ризиками, від яких слід здійснювати страхування є виробничі та майнові. Так, слід звернути увагу на необхідність страхування врожаю і посівів, а серед майна особливе місце займають рухоме майно (транспорт, сільськогосподарська техніка), будівлі.

Слід відмітити, що нині ринок сільськогосподарського страхування лише починає розвиватися, а тому виникає потреба в розробці дієвих заходів, які б пришвидшили цей процес.

Традиційно прийнято розглядати два можливі варіанти посилення ролі страхування в економічному середовищі [10].

Один варіант – це обов'язковість страхування. В радянські часи обов'язкова форма страхування була достатньо ефективною. В першу чергу це пов'язано з централізацією страхування, що дозволяло одному страховику концентрувати на своєму рівні усі страхові премії. У той же час, стійкість страхового портфелю забезпечувалась значною територіальною розгалуженістю страхувальників, що в свою чергу сприяло диференціації ризиків. Та на сьогодні обов'язкова форма страхування суперечитиме ринковим умовам господарювання і не може бути ефективною.

Інший варіант – зростання обсягів страхування на добровільних засадах. Проте, розвиток такої моделі гальмується з ряду причин:

1) низький рівень фінансового забезпечення сільськогосподарських підприємств;

2) недостатність оборотних коштів, через що аграрії відмовляються сплачувати страхові премії;

3) невпевненість у дієвості механізму страхування;

4) недостатня прозорість процедури оцінки ризиків, що знижує довіру до страхових компаній;

5) низький рівень усвідомлення необхідності страхування;

6) наявність бюрократичних перепон, особливо при оформленні державного відшкодування страхових премій.

Отже бачимо, що задля розвитку страхування сільськогосподарських ризиків, слід вирішити ряд проблем. При цьому, мають бути здійснені комплексні заходи, як на рівні сільськогосподарських підприємства і страхових компаній, так і на рівні держави. З метою досягнення результатів на довгострокову перспективу, слід визначити стратегію розвитку ринку сільськогосподарського страхування, яка має включати план заходів щодо розбудови інфраструктури ринку, законодавчого поля, врегульовувати відносини між зацікавленими особами.

Отже, для мінімізації зазначених ризиків доцільно здійснення низки заходів, що направлені на: удосконалення законодавчої і нормативної бази; формування стандартів страхової діяльності, що враховують специфіку сільського господарства; удосконалення системи інформаційного забезпечення; розширення асортименту страхових послуг; підвищення професійного рівня працівників; удосконалення перестраховального захисту сільськогосподарських ризиків. Що дозволить здійснити надійний страховий захист сільськогосподарських підприємств і суб'єктів що безпосередньо перебувають під впливом платоспроможності сільськогосподарського лізингодержувача. В першу чергу це стосується лізингових компаній, які надають послуги з фінансового лізингу в зазначеній галузі.

Висновки з цього дослідження. Отже, з дослідження розвитку страхування ризиків фінансового лізингу можна зробити висновок, що на реалізацію операцій фінансового лізингу мають вплив майнові, фінансові, політичні і законодавчі, для сільськогосподарських підприємств природно – кліматичні і екологічні ризики. У зв'язку з цим виникає необхідність укладати договір страхування одночасно із договором фінансового лізингу. При цьому слід зазначити, що особливість здійснення страхування ризиків фінансового

лізингу полягає у розподілі набору страхових продуктів, які захищають інтереси як лізингодавача, так і лізингодержувача. Отже, враховуючи вказані особливості необхідно здійсню-

вати заходи направлені на усунення причин гальмування страхування в сільському господарстві, а також удосконалити варіанти посилення ролі страхування в даній галузі.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Шумелда Я.П. Страхування лізингових операцій / Я.П. Шумелда, І.В. Білик, М.М. Федірко // Фінанси України – 2000. – № 5. – С. 129-134.
2. Галецька Т.І. Щодо питання про страхування агролізингової угоди: [Електронний ресурс] / Т.І. Галецька. – Режим доступу до статті: <http://eprints.oa.edu.ua/1030/>
3. Шевчук Ю. Питання страхування в лізинговій діяльності: важливі моменти / Ю. Шевчук // Лізинг в Україні. – 2007. – № 1. – С. 9-11.
4. Цыганов А.А. Страхование лизинговой деятельности / А.А. Цыганов // Страховое дело. – 2002. – № 2. – С. 13-18.
5. Бубнов В. Страхование лизинговых сделок как инструмент повышения инвестиционной активности / В. Бубнов // Страховое дело. – 2000. – № 8. – С. 30-31.
6. Волосович С.В. Страхування ризиків лізингових операцій: [Електронний ресурс] / С.В. Волосович. – Режим доступу до статті: http://libtomcat.knteu.kiev.ua/library/TopicDescription?topic_id=26636
7. Другова В. Т. Класифікація ризиків лізингової діяльності банку / В. Т. Другова // Вісник Університету банківської справи НБУ. – 2011. – № 2. – С. 130-136.
8. Хобта В.М. Врахування ризику при побудові лізингових відносин спрямованих на створення інвестиційних об'єктів: [Електронний ресурс] / В.М. Хобта, О.В. Бондарева. – Режим доступу до статті: http://ea.dgtu.donetsk.ua:8080/jspsui/bitstream/123456789/3866/1/s8_01_khobta.pdf
9. Вітт О.Ф. Оцінка можливих ризиків лізингової діяльності та шляхи їх мінімізації: [Електронний ресурс] / О.Ф. Вітт. – Режим доступу до статті: <http://www.confcontact.com/2009new/7-vitt.php>
10. Концептуальні засади розвитку агрострахування в Україні: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.ufin.com.ua/analit_mat/strah_rynok/008.htm